

тизимига ўтилиши умумий контекстда солиқ юкини пасайтиришга имконият яратиши зарур бўлса-да, даромад интервали бўйича паст даромадга эга аҳоли учун нисбатан юқори солиқ юкини таъминламоқда. Юқори даромад интервалидаги даромад олувчи аҳоли қатлами учун эса солиқ юкининг қисқариши кузатилмоқда. Ушбу ҳолатлар жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи макроқўламда аҳолининг истеъмол харажатларига солиқ тизимининг таъсири кучайишига олиб келган.

Учинчидан, макроиктисодий тартибга солиш тизимининг асосий воситаларидан бири бўлган амалдаги жисмоний шахслар даромадларини солиққа тортиш тизими мамлакатда яратилган аҳоли даромадларининг жамғармалар

сифатида тўпланиши ва инвестицион фаолликни рағбатлантириш хусусиятига эга.

Тўртинчидан, жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи бўйича даромад олувчи аҳолининг истеъмол харажатларини яхшилаш, улар зиммасидаги солиқ юкини пасайтириш ва пировард натижада даромадларни солиққа тортишда ижтимоий адолатлилиқ тамойилига риоя қилиш мақсадида солиққа тортилмайдиган минимумни жорий қилиш мақсадга мувофиқ.

Демак, умумий хулоса сифатида таъкидлаш жоизки, аҳоли даромадларини солиқлар воситасида тартибга солиш сиёсати улар шахсий тасарруфидаги даромадларнинг оптимал ижтимоий нафлилиги шароитида ($MU(I) = TU(I)$) даромадларнинг табақалашуви олдини олиш, мувоzanатлаштириш вазифасини бажариши зарур.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Маршалл А. Принципы экономической науки. В 3 т. – М.: Инфра-М, 1993. – 217 с.
2. Galor O. and Tsiddon D. Technological Progress, Mobility, and Economic Growth. *The American Economic Review*, 1997, 87 (3), 363-382. Retrieved May 16, 2020, from www.jstor.org/stable/2951350; Foellmi R. and Oechslin M. Why progressive redistribution can hurt the poor. *Journal of Public Economics*, 2008, 92 (3-4), 738-747.
3. Saez E. Striking it Richer: The Evolution of Top Incomes in the United States (Updated with 2018 estimates). Retrieved: March 25th, 2020. From: eml.berkeley.edu/~saez/saez-UStopincomes-2018.pdf.
4. Piketty T. and Goldhammer A. 2015. *The Economics of Inequality*. Cambridge, Massachusetts; London, England: Harvard University Press. Retrieved May 16, 2020, from www.jstor.org/stable/j.ctvjnrk.
5. Alesina A. and Rodrik D. Distributive politics and economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, 1994, 109, 2, pp. 465-90; Perotti R. Growth, Income Distribution, and Democracy: What the Data Say. *Journal of Economic Growth*, 1996, 1 (2), 149-187. Retrieved April 15, 2020, from: www.jstor.org/stable/40215914.
6. Acemoglu D. An Introduction to Modern Economic Growth. *Journal of Economic Theory*, Elsevier, vol. 2007, 147 (2), pages 545-550; Acemoglu D., Ticchi D. & Vindigni A. Emergence and persistence of inefficient states. *Journal of the European Economic Association*, 2011, 9 (2), 177-208.
7. Агзамов А.Т. Жисмоний шахсларни солиққа тортиш амалиётини такомиллаштириш. / Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2019 й.
8. <https://lex.uz/docs/4674902>
9. Ўринов В. Солиқ юки: даромадлар тенг, аммо... // "XXI asr" ижтимоий-сиёсий газетаси. 2018 йил 24 май, 21 (759).
10. Геертен Михелсе, Рассел Крелов, Нарине Нерсеян и Жан-Франсуа Уен. Узбекистан: Обзор налоговой системы Доклад по технической помощи. 2018 г. Апрель. – 27 с. // Fiscal Affairs Department International Monetary Fund 700 19th Street NW Washington, DC 20431 USA ' <http://www.imf.org/capacitydevelopment>.
11. ЎзРДСҚ расмий сайти маълумотлари (www.stat.uz).
12. ЎзРДСҚ маълумотлари асосида муаллиф томонидан шакллантирилган.
13. Jumaev Nadir Hosiyatovich, Rizaev Nurbek Kadirovich, & Isaev Fakhridin Ikromovich. (2023). ORGANIZATION OF TURKIC STATES: INTEROPERATION AND ACCOUNTING SYSTEM. *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, 13, 116-129. Retrieved from <https://journalzone.org/index.php/bjgesd/article/view/245>
14. Isaev, F. (2021). Мол-мулкни солиққа тортишни такомиллаштириш. *Iqtisodiyot Va Innovatsion Texnologiyalar*, (6), 326-333. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/12224
15. Исаев, Ф. (2022). РЕСУРС СОЛИҚЛАРИ ТАХЛИЛИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МЕТОДИКАСИ. *Iqtisodiyot Va ta'lim*, 23(5), 171-176. Retrieved from <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/742>

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss1/a61

МОЛ-МУЛК СОЛИҒИНИНГ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ДАРОМАДЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДАГИ АҲАМИЯТИ

Мусалимов Шухрат Исамухамедович -
Тошкент молия институти
тадқиқотчиси

Аннотация. Мазкур мақолада давлат бюджети даромадлари шаклланишида мол-мулк солиғининг иқтисодий аҳамияти ва кейинги йилларда бюджет даромадлари таркибидagi ўзгариш динамикаси таҳлил қилинган. Шунингдек, кейинги йилларда юридик ва жисмоний шахсларнинг мол-мулк солиғини ҳисоблаш, ундириш ва амалга ошириладиган ислохотлар тадқиқ қилинган. Давлат бюджети даромадларини ошириш ва мол-мулк солиғини ҳисоблаш тартибини такомиллаштиришга қаратилган илмий таклиф ва амалий тавсиялар келтирилган.

Калит сўзлар: давлат бюджети, даромадлар, мол-мулк солиғи, солиқ ставкаси, ҳисоблаш тартиби, иқтисодий ривожланиш, стратегия, солиқ маъмуричилиги.

ЗНАЧЕНИЕ НАЛОГА НА ИМУЩЕСТВО В ФОРМИРОВАНИИ ДОХОДОВ
ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА

*Мусалимов Шухрат Исмухамедович -
соискатель Ташкентского финансового института*

Аннотация. В данной статье анализируется экономическое значение налога на имущество в формировании доходов государственного бюджета и динамика изменения структуры доходов бюджета в последующие годы. Также было изучено исчисление и взимание налога на имущество юридических и физических лиц и проведенные реформы. Представлены научные предложения и практические рекомендации, направленные на увеличение доходов государственного бюджета и совершенствование порядка исчисления налога на имущество.

Ключевые слова: государственный бюджет, доход, налог на имущество, налоговая ставка, порядок исчисления, экономическое развитие, стратегия, налоговое администрирование.

THE SIGNIFICANCE OF PROPERTY TAX IN FORMING STATE BUDGET REVENUES

*Musalimov Shukhrat Isamuhamedovich -
Researcher of Tashkent Institute of Finance*

Annotation. This article analyzes the economic importance of property tax in the formation of state budget revenues and the dynamics of changes in the structure of budget revenues in the following years. Also, in the following years, the property tax calculation and collection of legal entities and individuals and the reforms implemented were studied. Scientific proposals and practical recommendations aimed at increasing state budget revenues and improving the property tax calculation procedure are given.

Key words: state budget, income, property tax, tax rate, calculation procedure, economic development, strategy, tax administration.

Кириш. Дунёда мол-мулк солиғи умумий солиқ тизимининг асосий элементи сифатида қаралади. Жаҳон банкининг маълумотларига кўра, 2020 йилнинг бошларига келиб, дунёнинг 130 дан ортиқ давлатларида мол-мулкка солиқлар амал қилиши тўғрисида маълумотлар мавжуд. Аксарият давлатлар амалиётида мол-мулкка солиқлардан тушумлар маҳаллий бюджетларга йўналтирилган [1]. Бундай тушумларнинг маҳаллий бюджетлардаги салмоғи ҳар давлатда ҳар хил, жумладан, кўчмас мулкка солиқдан тушумнинг улуши Францияда 2,17 фоиз, Данияда 1,85 фоиз, Нидерландия ва Италияда 1,8 фоиз, Германияда 1,06 фоиз, Швецияда 0,89 фоизни ташкил этган. Шу билан бирга, айрим ривожланган мамлакатларда мазкур солиқ нафақат маҳаллий бюджетларда, балки умумий давлат бюджетларида ҳам сезиларли улушга эга. Хусусан, Буюк Британияда кўчмас мулкка солиқлар жами бюджет даромадларининг қарийб 10 фоизини ташкил этади. Бу кўрсаткич АҚШда 9 фоизни, Канадада 8 фоизни ташкил этади. Бу кўрсаткичлар жаҳон амалиётида мол-мулк солиғини ҳисоблаш ва ундиришга алоҳида эътибор қаратилаётганлигидан далолат беради.

Жисмоний шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқларни ҳисоблаш масалалари ҳам тадқиқот объекти сифатида кенг ўрганилмоқда. Лекин амалга оширилаётган тадқиқотларда мол-мулк солиғини ҳисоблаш хусусиятлари ва корхоналар фаолиятига таъсири таҳлили, маҳаллий бюджет даромадларини оширишда мол-мулк солиғидан оқилона фойдаланиш, мол-

мулк солиғини ҳисоблаш механизмини такомиллаштириш масалалари етарлича очиб берилмаганлиги бу борада тадқиқотларни олиб бориш заруратини келтириб чиқаради.

Мавзу доир адабиётлар шарҳи. Мол-мулк солиғининг маҳаллий бюджет даромадларини шакллантиришдаги аҳамияти ва унинг назарий асосларига доир кўплаб иқтисодчи олимлар томонидан тадқиқотлар олиб борилган. Хусусан, Ларс П.Фелд, Фриедрих Счнеидер фикрича, давлат ва маҳаллий солиққа тортиш маҳаллий ҳукумат даражасида маҳаллий солиқларнинг ставкалари ва асосларини белгилашда баъзан ихтиёрийликни таъминлайди ҳамда давлат ва маҳаллий даражадаги давлат хизматларини молиялаштиришни назарда тутди [2].

Салваторе Бимонте, Арсенио Стабиле ривожланиш, тартибга солиш, турли тўловлар ва мол-мулк солиғини ундириш маҳаллий муниципалитетларнинг вазифаси эканлигини таъкидлайди. Агар ушбу вазифалар яхши татбиқ этилмаган ва тизимли йўлга қўйилмаган бўлса, фискал сиёсат ва шаҳарсозлик сиёсати ўртасида номутаносиблик пайдо бўлиши мумкин [3].

Иқтисодчи Бирд маҳаллий солиқлар тўртак хусусиятини кўрсатиб берган: солиқ базасини баҳолаш маҳаллий ҳокимият органлари томонидан амалга оширилади; маҳаллий ҳокимият органлари томонидан йиғилган; улардан келадиган даромад маҳаллий бюджетга тушади; маҳаллий ҳокимиятлар солиқ ставкасини ўрнади [4].

Шунингдек, Баҳл қайси солиқлар маҳаллий ҳокимият ваколатига кириши кераклигини танлашда манба сарф-харажатлар учун етарли даромад келтириши, шунингдек, маҳаллий ҳокимиятлар солиқ ставкасини белгилашда маълум даражада эркинликка эга бўлиши кераклигини қайд этган [5].

Ж.Урмонов ўзининг тадқиқотларида “маҳаллий бюджетлар молиявий имкониятларини кенгайтириш, уларнинг мунтазам ва ишончли солиқ солиш базасини шакллантириш, солиқ маъмурчилиги самарадорлигини ошириш ҳамда умумбелгиланган солиқ режимини янада ихчамлаштириш мақсадида, мол-мулк ва ер солиқларини бирлаштириб, босқичма-босқич кўчмас мулк солиғига ўтиш керак” деган таклифни илгари суради [6].

А.Исламқуловнинг таъкидлашича, жисмоний шахслар тўлайдиган мол-мулк ва ер солиғини ундириш механизми бошқа солиқ турларини ундириш механизмларидан бирмунча фарқ қилади, бу фарқ уларнинг бироз мураккаблиги билан тавсифланади. Биз бу ерда мураккаблик деганда, солиқларни ҳисоблашни эмас, балки бу солиқ турларини ундириш механизмининг назарда тутамиз [7].

У.Тўлақовнинг фикрича, жисмоний шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ маҳаллий солиқ бўлгани учун, агар ҳудудларнинг ривожланиши нисбатан бир хил бўлса, маҳаллий ҳукумат ушбу солиқ ставкасини белгилашда эркинликка эга бўлади. Ҳақиқий шароитда бу эркинликни чеклашлар кўпинча зарур бўлади, масалан, маҳаллий бюджетнинг катта эҳтиёжлари ва базанинг пастлиги (аҳолининг турмуш даражаси пастлиги ёки маъмуриятнинг ёмонлиги туфайли) [8].

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот жараёнида мол-мулк солиғининг маҳаллий бюджет даромадларини шакллантиришдаги аҳамиятининг илмий-назарий жиҳатлари, мол-мулк солиғини аниқлаш методикаси, маҳаллий бюджет даромадларини шакллантиришда мол-мулк солиғи улушининг амалдаги ҳолатини таҳлил қилиш билан бирга мавзуга боғлиқ кўплаб назарий адабиётлар, эмпирик тадқиқотларга таянган ҳолда мантиқий фикрлаш, илмий мушоҳада, тизимли ёндашув усуллари билан кенг фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси. Мулк, бир томондан, объектнинг муайян кишиларга тегишлилигини белгиласа, иккинчи томондан, мулкдан фойдаланиш бўйича одамлар орасидаги муносабатни белгилайди. Амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ, маҳаллий бюджетларнинг прогнозлари маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари томонидан тузилади. Сўнгги прогнозлар тегишли юқори давлат органи билан келишилади. Шундан кейин бюджетлар маҳаллий вакиллик ҳокимияти органлари томонидан тасдиқланади.

Қуйида келтириладиган жадвал маълумотларида давлат бюджети даромадларининг 2015-2021 йиллардаги ижроси ҳамда бевосита мол-мулк солиғининг бюджет даромадлари шаклланишидаги аҳамиятини таҳлил қиламиз. Таҳлил қилинаётган давр мобайнида давлат бюджети даромадлари ҳажми 4,5 баробардан ортиқ миқдорга ошган ҳолда 2021 йилнинг якунларига кўра 164,6 трлн. га етганлигини кўриш мумкин. Ресурс тўловлари ва мулк солиғи таркибида мол-мулк солиғининг салмоғи йиллар мобайнида ўзгариш динамикасига эга бўлса-да, 2021 йилга келиб, унинг улуши 10,6 %га етганлигини кўриш мумкин.

1-жадвал

Давлат бюджети даромадларининг 2015-2021 йиллардаги ижроси (млрд.сўм)

Кўрсаткичлар	2015 йил	2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил
Даромадлар (мақсадли жамғармаларсиз) - жами	36 493,3	41 043,4	49 681,0	79 099,0	112 165,4	132 938,0	164 680,3
1. Бевосита солиқлар	8 798,4	9 852,8	11 539,4	15 656,2	31 676,8	45 206,9	58 930,4
2. Билвосита солиқлар	19 193,8	21 130,7	26 133,2	41 280,4	46 427,2	46 428,4	56 290,5
2.1 Қўшилган қиймат солиғи	10 851,0	11 891,6	14 685,8	27 876,5	33 809,8	31 177,4	38 439,0
2.2 Акциз солиғи	5 618,4	6 258,2	7 449,2	9 702,2	10 314,7	11 697,3	13 086,6
2.3 Божхона божи	1 481,5	1 449,5	1 707,4	1 826,4	2 302,7	3 553,7	4 764,9
2.4 Транспорт воситаларига бензин, дизель ёқилғиси ва газ ишлатганлик учун олинadиган солиқ	1 242,9	1 531,3	1 784,5	1 543,9	0,0	0,0	0,0
2.5 Абонент рақамларидан фойдаланганлик учун тўлов	0,0	0,0	506,4	331,3	0,0	0,0	0,0
3. Ресурс тўловлари ва мулк солиғи	4 816,1	5 306,2	6 867,4	12 663,4	19 680,7	21 257,0	23 036,4
3.1 Мулк солиғи	1 393,0	1 659,2	2 129,7	2 606,1	2 360,2	1 974,3	2 457,3
3.2 Ер солиғи	750,1	966,7	1 091,8	1 504,2	2 313,2	2 386,7	4 082,8
3.3 Ер ости бойликларидан фойдаланганлик учун солиқ	2 514,6	2 517,7	3 474,1	8 424,7	14 692,8	16 417,1	15 811,9
3.4 Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ	158,4	162,6	171,8	128,4	314,5	478,8	684,4
4. Юқори даромаддан олинadиган солиқ	652,5	1 401,9	1 415,2	1 528,0	107,9	0,0	0,0
5. Бошқа даромадлар	3 032,4	3 351,8	3 725,8	7 971,0	14 272,8	20 045,8	26 423,1

Манба: <https://openbudget.uz/incomesView> маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

2020 йилда ресурс солиқлари ва мол-мулк солиғи бўйича тушумлар 21,3 трлн. сўмни (ёки ЯИМга нисбатан 3,6 %), 2019 йил тушумлари билан солиштирганда, 1,6 трлн. сўмга ва 2018 йил билан солиштирганда, 8,6 трлн. сўмга кўпроқни ташкил этди. 2020 йилда мол-мулк солиғи, ер солиғи ва сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ бўйича тушумлар деярли 2019 йил даражасида сақлаб қолинди ва 4,8 трлн. сўмни ташкил этди, 2018 йил билан солиштирганда эса 0,6 трлн. сўмга кўпайди. 2019 йил 1 январдан юридик шахсларнинг мол-мулк солиғи ставкаси 5 фоиздан 2 фоизгача пасайтирилди ва ушбу ставканинг пасайтирилиши тушумнинг деярли 2 баробарга, яъни 1,9 трлн. сўмдан 1 трлн. сўмгача камайиши тахмин қилинган. Мол-мулк солиғини тўловчиларга барча тадбиркорлик субъектларини жалб қилиш ҳисобига ушбу йилда солиқ базасини ошириш натижасида (солиқ тўловчилар сони 6 баробарга кўпайиб, 58 334 тани ташкил этди) 2019 йилда ушбу солиқ бўйича даромадлар 1,6 трлн. сўмни ташкил этди. Бунда 2019 йилда янги солиқ тўловчилардан (50 минг корхона атрофида) тушумлар деярли 629 млрд. сўм ёки умумий тушумнинг учдан бирини ташкил этди.

2022 йилдан бошлаб амалдаги қонунчиликлар, солиқ тўловчилар рўйхати, шунингдек, юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни ҳисоблаш ва тўлаш тартиби сақланиб қолинмоқда. Мол-мулк солиғини ҳисоблаб чиқаришда бино ва иншоотлар бўйича солиқ базаси (линияли объектлар ва тугалланмаган қурилиш объектлари бундан мустасно) бу объектларга 1 квадрат метр учун мутлақ миқдорда белгиланган минимал қийматдан паст бўлиши мумкин эмаслиги бўйича қуйидаги миқдордаги тартиб киритилмоқда: Тошкент шаҳрида – 2 500 000 сўм; Нукус шаҳри ва вилоят марказларида – 1 500 000 сўм; бошқа шаҳарлар ва қишлоқ жойларда – 1 000 000 сўм.

Бунда Қорақалпоғистон Республикаси Жўрқорғи Кенгеси ва халқ депутатлари вилоятлар Кенгашлари белгиланган минимал қийматга, туманларнинг иқтисодий ривожланишига қараб 0,5 гача бўлган камайтирувчи коэффициент киритиши мумкин. Агар объектнинг 1 квадрат метри қиймати белгиланган минимал қийматдан паст бўлса, солиқ тўловчи кўчмас мулк объектлари қийматини мустақил баҳолашни амалга ошириш учун баҳоловчиларни жалб этишга ҳақли. Бунда мустақил баҳолаш натижалари солиқ базаси сифатида эътироф этилади. Агар баҳолаш натижалари қиймати 1 квадрат метр учун белгиланган минимал қийматдан кўп бўлиб чиқса, ушбу ҳолда солиқ тўловчилар солиқни ҳисоблаб чиқиш мақсадида 1 квадрат метр

учун белгиланган минимал қийматни қўллаш ҳуқуқига эга.

Жисмоний шахслардан олинадиган мол-мулк солиғи. Турар жой фонди объектларига, шунингдек, кўп квартирали уйларга узвий боғлиқ бўлган автомашина турар жойларига 2021 йилда амал қилган солиқ ставкалари 1,1 барабарга индексация қилинмоқда. Бунга жисмоний шахслар учун кўчмас мулкка бўлган ҳуқуқларни давлат рўйхатидан ўтказувчи органлар томонидан 2018 йилда белгиланган солиқ солиш объектларининг (солиқ базасининг) кадастр қиймати миқдори сақлаб қолинганлиги сабаб бўлмоқда. 2022 йилда жисмоний шахслар учун 2018 йилда белгиланган кадастр қийматидан келиб чиққан ҳолда ҳисобланган солиқ миқдори, 2021 йил учун ҳисобланган солиқ миқдоридан 1,3 барабардан ортиқ бўлиши мумкин эмас.

Тадбиркорлик фаолияти учун ёхуд юридик шахсга ёки яқка тартибдаги тадбиркорга ижарага беришда фойдаланиладиган солиқ солиш объектлари, шунингдек, тадбиркорлик фаолияти ва даромад олиш учун мўлжалланган, яшаш учун мўлжалланмаган кўчмас мулк объектларини солиққа тортиш тартиби ушбу объектларга юридик шахслар учун белгиланган мол-мулк солиғини қўллаган ҳолда (1,5 фоиз) сақланиб қолинмоқда. Қонун ҳужжатлари билан юридик шахслар учун назарда тутилган оширилган солиқ ставкаларини белгилаш йўли билан таъсир чоралари кўрилиши мумкин бўлган объектларни солиққа тортиш тартиби сақлаб қолинмоқда. Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жисмоний шахслардан олинадиган мол-мулк солиғидан озод этиш назарда тутилмоқда. Ушбу имтиёз етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар учун улар йигирма уч ёшга тўлгунга қадар давлат томонидан ажратилган турар жой хоналарига татбиқ этилади.

Хулоса ва таклифлар. Мол-мулк солиғининг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти солиқнинг мазмунидан келиб чиқади. Мол-мулкни солиққа тортиш орқали, биринчидан, жамият бойлиги, у кимга тегишли бўлишидан қатъи назар, солиққа тортиш механизми орқали мол-мулк тартибга солинади. Иккинчидан, бойликнинг муайян қисми давлат бюджетига харажатларини молиялаштириш мақсадида қонунларда белгиланган тартибда қайта тақсимланади. Давлат юридик ва жисмоний шахслар мол-мулкнинг кўпайишидан манфаатдор. Юридик ва жисмоний шахслар эса ўз мол-мулкларининг дахлсизлигидан манфаатдор бўладилар, бунинг эвазига ўз мол-мулкидан давлатга белгиланган тартиб ва ставкаларда солиқ тўлаб борадилар.

Халқаро солиқ амалиёти таҳлили шуни кўрсатдики, мулкий солиқлар ичида кўчмас

мулк солиғи энг асосийси ҳисобланиб, маҳаллий бюджетлар даромадларида ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Кўчмас мулкни солиққа тортишнинг ягона ставкаси Германия, Бельгия, Исландия ва Люксембургда қўлланилади. Солиққа тортишнинг прогрессив тизими Швеция, Финляндия, Норвегия ва бошқа давлатларда амал қилади. Швецияда мулк солиғини ундиришда оиланинг жами мулки ҳисобга олинади. Уни фақат жисмоний шахслар тўлайди ва солиқ ставкалари прогрессив хусусиятга эга.

Фикримизча, 2019 йил ва ундан кейинги даврларда ҳам маҳаллий солиқлар тушумида мол-мулк солиғи етакчи ўринни эгаллашда давом этади. Илғор хориж мамлакатларида солиқ тизими турли хил иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий шарт-шароитлар таъсири остида шаклланиган. Солиқ тизимлари бир-биридан солиққа тортиш, уларнинг таркиби, ундириш усули, ставкалари, турли даражадаги ҳукуматларнинг фискал ваколатлари, солиқ базаси, солиқларнинг ҳаракат доираси, солиқ имтиёзлари ва бошқа шу каби мезонлар асосида фарқланади.

Мулкларни солиққа тортишнинг умумий тартиби бўйича мулклар икки гуруҳга: кўчмас ва кўчар мулкларга бўлиниб, солиққа тортилади. Кўчмас мулкларга ер участкалари киради, унда турган бино, иншоот ва бошқа доимий жойлашган қурилишлардир. Мазкур ёндашувдан келиб чиқиб, кўчар мулкларни ҳам ўз навбатида, ер билан боғлиқ ва боғланмаган бойликларга ажратиш мумкин. Кўчмас мулкларга кўпроқ эгалик қилиш ҳозирги шароитда баъзи шартларни келтириб чиқаради, сабаби мулк солиғининг объекти, асосан, кўчмас мулкларга қаратилган. Мол-мулк солиғи объектининг бундай табақаланиши ишлаб чиқаришни ривожлантиришга солиқларнинг самарали таъсир риважларини қўллашда имкониятларни чегаралаб қўяди, чунки аксарият ҳолларда кўчмас мулк объектлари ишлаб чиқаришда бевосита фойдаланиладиган ёки фойдаланмайдиган мол-мулк бўлиши мумкин. Шу нуқтаи назардан ривожланган давлатларда мол-мулкни солиққа тортишда тижорат фаолиятида қатнашадиган ва тижорат фаолиятида қатнашмайдиган асосий воситаларга ажратган ҳолда солиққа тортилади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. The World Bank in Europe and Central Asia – Жаҳон банкининг йиллик ҳисобот маълумотлари <https://www.worldbank.org/en/region/eca>
2. Lars P.Feld, Friedrich Schneider State and Local Taxation. // International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), 2015. Pages 338-342.
3. Salvatore Bimonte, Arsenio Stabile Local taxation and urban development. Testing for the side-effects of the Italian property tax. // Ecological Economics, Volume 120, December, 2015. Pages 100-107.
4. Bird R.M. Intergovernmental Fiscal Relations: Universal Principals, Local Applications. Working Paper 00-2, Georgia State University: Andrew Young School of Policy Studies, International Studies Program, 2000
5. Bahl R. Fiscal Decentralization, Revenue Assignment, and the Case for the Property Tax in South Africa. Working. Paper 01-7, Georgia State University: Andrew Young School of Policy Studies, International Studies Program, 2001.
6. Урмонов Ж.Ж., Файзиев Ф.А. Маҳаллий бюджет даромадлари базасини кенгайтириш масалалари. // Логистика ва иқтисодиёт. 2020, I сон.
7. Исламқулов А.Х. Маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантиришда солиқ потенциалидан фойдаланиш масалалари. // Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар. 2-сон, 2017, март-апрель.
8. Тулаков У.Т. Мол-мулк солиғи ставкаларини белгилашнинг ўзига хос хусусиятлари. // Логистика ва иқтисодиёт. 2021, V сон.

СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИГА АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ОРҚАЛИ ХИЗМАТ КўРСАТИШ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙўНАЛИШЛАРИ

 https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss1/a62

Мухаммадов Нодир Каримович -
Тошкент давлат иқтисодиёт
университети мустақил изланувчиси

Аннотация. Ушбу мақолада иқтисодиётни глобал рақамлаштириш шароитида Ўзбекистон Республикасининг Давлат солиқ қўмитаси томонидан тадбиркорликни ривожлантириш, солиқлар турининг сонини қисқартириш бўйича бажарилаётган ишлар, интизомли солиқ тўловчилар сафини кенгайтириш, бу борада илғор ахборот-коммуникация технологияларидан (АКТ) фойдаланиш методологиясини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари келтирилган. Шунингдек, иқтисодиётни рақамлаштириш шароитида солиқ органлари фаолиятини янада такомиллаштириш методологияси асосида илғор ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш масалаларини ўз ичига олади.

Калит сўзлар: бюджет сиёсати, солиқ маъмурчилиги, тадбиркорлик субъектлари, солиқ ҳисоботи, солиқ тушумлари, солиқ, интерактив хизмат, самарадорлик, рақамли платформа, рақамли трансформация, усуллар ва воситалар, илғор ахборот-коммуникация технологиялари, таҳлил, оптималлаштириш, веб-хизматлар, замонавий техникалар.